

การศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ปรากฏในอัครคัมภีร์*

An Analytical Study of the Factors Causing Social Change that Appeared in the Aggañña Sutta

ณรงค์วรช บัญมา

Narongwas Boonma

สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Social Studies, Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: narongwas2515@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครคัมภีร์ โดยการศึกษาเชิงเอกสาร แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สำรวจคัมภีร์พระไตรปิฎก เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในอัครคัมภีร์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) วิเคราะห์ข้อมูลตามหลักอริยสัจ 4 และ อิทัปปัจจยตา และ 4) สรุปและนำเสนอผลเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครคัมภีร์นั้นมี 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยภายนอก คือ อาหาร และความแตกต่างทางเพศของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม อาหารเป็นสิ่งเร้าภายนอกอันเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ อาหารกับกายภาพของมนุษย์มีความสัมพันธ์กัน 2) ปัจจัยภายใน คือ อวิชชาที่แทรกซึมอยู่ในจิตของมนุษย์ปุถุชน อันมีคุณสมบัติปิดกั้นความจริงแท้ตามธรรมชาติ พร้อมจะแสดงตัวออกมาทุกเมื่อในยามจิตอ่อนกำลังลง ปัจจัยภายนอกทำหน้าที่เป็นสิ่งเร้าให้ปัจจัยภายในตื่นขึ้นและสนองตอบ การสนองตอบของอวิชชาที่เป็นปัจจัยภายในต่อสิ่งเร้าได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นทันทีอย่างไม่รอช้า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากอาหารและอวิชชาได้เปลี่ยนจากสังคมทิพย์มาเป็นสังคมปฏิบัติการ ทุกอย่างต้องลงมือทำเท่านั้นจึงจะสำเร็จได้ อาหารและอวิชชาสมประโยชน์กันในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตลอดเรื่องราวที่ปรากฏในอัครคัมภีร์ และ แนวทางในการแก้ปัญหาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาสภาพสังคมปัจจุบันนั้น ได้แก่ 1) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น คนในสังคมนั้นๆ ต้องหันหน้าเข้าหากันเพื่อแสวงหาทางออก 2) คนในสังคมนั้นๆ ต้องสร้างข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันเอง และ 3) คนในสังคมนั้นๆ ทุกคนต้องตระหนักและปฏิบัติตามหลักศีลธรรมจรรยาอย่างเคร่งครัดเพื่อความสุขของสังคม

คำสำคัญ: อัครคัมภีร์; ปัจจัย; การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Abstract

The purpose of this research is to analyze and study the factors causing social change that appeared in the Aggañña Sutta by documentary research. The research was divided into

*Received June 22, 2021; Revised May 23, 2022; Accepted April 28, 2023

4 steps: 1) surveying primary document, the Tipitaka and secondary related documents and researches, 2) study the content that appears in the Aggañña Sutta along with documents and related research in details, 3) data were analyzed by using the conceptual framework of the Four Noble Truths and Ithappajjayata, and 4) a summary and descriptive presentation based on research objectives.

The results showed, there are two main factors causing social change in the Aggañña Sutta, namely 1) external factors: food and gender differences of human beings living in society, food is an external stimulus that is the natural environment, food and the human body are related and 2) the intrinsic factor is ignorance that permeates the human mind which has the ability to hide the truth of nature ready to show himself at any time when his mental weakening, external factors act as a stimulus for internal factors to awaken and respond. The response of the intrinsic ignorance to the stimulus is food, the extrinsic factor has resulted in changes immediately and without delay. The social change caused by food and ignorance has changed from a spiritual society to an operating society, everything must be done in order to be successful. Thus, the food and ignorance were beneficial in causing social change throughout the stories that appeared in the Aggañña Sutta. The approaches to solving the problems that can be used to solve the problems of the present society are as follows: 1) when problems arise; people in that society must face each other to find a solution; 2) people in that society must create agreements for coexistence; and 3) ethical principles that everyone must be aware of and strictly adhere to for the welfare of the society.

Keywords: Aggañña Sutta; Factors; Social Change

บทนำ

สภาพสังคมโลกปัจจุบัน มีลักษณะที่เปิดกว้างมากขึ้นในทุกมิติ การเชื่อมต่อกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมก็ทำได้ง่ายขึ้น สภาพของโลกปัจจุบันจึงมีลักษณะเป็นเครือข่าย ที่เรียกว่า “โซเชียลเน็ตเวิร์ก” (The Social Network) กระแสแห่งสายธารของโซเชียลเน็ตเวิร์กทำให้รู้สึกว่าการโลกเล็กลงและแคบลงอย่างเห็นได้ชัด ความเจริญแบบก้าวกระโดดของเทคโนโลยีสารสนเทศได้นำพาให้สังคมตกอยู่ในกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว จนปรับตัวแทบไม่ทัน และได้เผชิญกับภาวะวิกฤติต่างๆ ในหลายด้าน แม้วิกฤติในแต่ละด้านจะได้มีการดำเนินการแก้ไขเป็นระยะๆ แต่วิกฤติด้านใหม่ๆ ก็เกิดขึ้นเพิ่มอย่างไม่ลดละ เช่นเดียวกัน วิกฤติต่างๆ เหล่านั้นที่เกิดขึ้นล้วนแต่โยงใยถึงกันเป็นลูกโซ่ เป็นปัจจัยเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน เมื่อสังคมเกิดวิกฤติหนึ่ง ก็จะส่งผลให้เกิดวิกฤติอื่นๆ ตามมา เช่น สถานการณ์ของสังคมโลกตอนนี้กำลังเกิดวิกฤติโรคภัยแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่องและรุนแรง ซึ่งยังไม่สามารถควบคุมและป้องกันได้แบบเบ็ดเสร็จ จากวิกฤติดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดวิกฤติด้านเศรษฐกิจ และวิกฤติเศรษฐกิจก็ส่งผลให้เกิดวิกฤติทางสังคม เช่น คนตกงานมากขึ้น ข้าวยากหามาแพง ค่าครองชีพก็สูง ประชาชนอดอยาก คนเห็นแก่ตัวมากขึ้น และอาชญากรรมก็เพิ่มมากขึ้น สภาพสังคมปัจจุบันจึงมีการเปลี่ยนแปลงส่งต่อกันไปเป็นทอดๆ เหมือนโดมิโนตามเหตุปัจจัย

ด้วยสภาพสังคมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น มีสภาพที่กำลังดำเนินไปตามหลักพุทธธรรมที่เรียกว่า “อิทัปปัจจยตา” ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามเหตุปัจจัยอย่างมีระบบ ระเบียบ แบบ

แผน และมีทิศทางที่แน่นอน ซึ่งท่าน Phra Wisatchana Warapanyo (PongAdit). (2016) ได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอิทัปปัจจยตาในฐานะที่เป็นกฎของธรรมชาติ และพบว่า ในโลกนี้มีหลักสำคัญคือ “สรรพสิ่งล้วนแต่เป็นเหตุปัจจัยอิงอาศัยกันและกันในฐานะที่สิ่งหนึ่งเป็นสาเหตุและอีกสิ่งหนึ่งเป็นผล” ดังประโยคที่ว่า “เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น, เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับไปตามด้วย” และกระบวนการทำงานของอิทัปปัจจยตานี้จะมีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ 1) อิทัปปัจจยตาในฐานะเป็นสิ่งที่ป็นต้นเหตุ 2) อิทัปปัจจยตาในฐานะที่เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างความเป็นต้นเหตุและความเป็นผล และ 3) อิทัปปัจจยตาในฐานะเป็นสิ่งที่ป็นผล นอกจากจะพบว่าสรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนแต่อิงอาศัยซึ่งกันและกันเกิดขึ้น ยังพบว่า สรรพสิ่งมีกระบวนการดำเนินไปตามเหตุปัจจัยภายใต้กฎเกณฑ์ของหลักอิทัปปัจจยตาคือสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์กันเชื่อมโยงกันระหว่างเหตุและผล

จากสภาพสังคมปัจจุบันดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เกิดข้อคำถามต่อมนุษยโลกว่า “สังคมมนุษยโลกที่ได้เดินทางมาตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปัจจุบันมีสภาพความเป็นมาอย่างไรบ้าง ปัญหาที่พบในปัจจุบันเคยเกิดขึ้นในอดีตไหม และอะไรเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงของมนุษยโลกที่ผ่านมามีภาวะวิกฤติต่างๆ ในอดีตมีลักษณะเป็นอย่างไร และมีวิธีการแก้ไขกันอย่างไร ต่อข้อคำถามที่เกิดขึ้นนั้น ได้ค้นพบว่าพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเชื่อกันว่าเป็นพระสูตรที่ได้อธิบายถึงกำเนิดโลก ความเป็นไปของโลก หรือเป็นพระสูตรที่ได้แสดงถึงวิวัฒนาการของโลก การกล่าวถึงเนื้อหาของพระสูตรดังกล่าวนี้มักจะเป็นไปในทำนองการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และพระสูตรที่กล่าวถึงนั้น ชื่อว่า “อัครัญญสูตร” (Thai Tipitaka: 11/51-72/71-88) โดยชื่อของพระสูตรมีความหมายว่า “พระสูตรชั้นเลิศ” เป็นพระสูตรที่คนทั่วไปควรรู้หรือพึงรู้เป็นอันดับแรก เป็นพระสูตรที่ถูกบันทึกไว้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทที่เรียกว่า “พระไตรปิฎก” พระสูตรนี้ได้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เล่มที่ 11 และอยู่ในกลุ่มของพระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ 3 ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการประเด็นปัญหาที่เกิดความสงสัยคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Phra Ratchaworamuni, 1984) และอะไรเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงทางสังคมในอัครัญญสูตรนั้น

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครัญญสูตรเพื่อทราบถึงสภาพสังคม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พร้อมกับวิธีการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างไร เพื่อทราบแนวทางในการแก้ปัญหาของสภาพสังคมในพระสูตรนั้น และเพื่อประโยชน์ต่อการนำแนวทางดังกล่าวนี้มาบูรณาการประยุกต์ใช้เพื่อการแก้ปัญหาในสภาพสังคมปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครัญญสูตร
2. เพื่อทราบแนวทางในการแก้ปัญหาที่ปรากฏในอัครัญญสูตรและนำแนวทางนั้นไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาในสภาพสังคมปัจจุบันต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ เป็นงานวิจัยวรรณกรรมเรื่องเล่าที่ปรากฏอยู่ในอัครัญญสูตรในคัมภีร์พระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 ใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์ ในประเด็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครัญญสูตร เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (documentary

research) และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สืบหาเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ 1) คัมภีร์พระไตรปิฎกโดยเจาะจงไปที่พระไตรปิฎกเล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 3 ของตระกูลพระสุตตันตปิฎก และ 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในวรรณกรรมเรื่องเล่าที่ปรากฏอยู่ในอัครคัมภีร์

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในอัครคัมภีร์จากคัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในวรรณกรรมเรื่องเล่าที่ปรากฏอยู่ในอัครคัมภีร์อย่างละเอียด

ขั้นตอนที่ 3 กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยกรอบแนวคิดอริยสัจ 4 ค้นหาเหตุที่ก่อให้เกิดผลอันประจักษ์อยู่นั้นเป็นลำดับขั้นลงไปเพื่อค้นหาต้นเหตุที่ก่อให้เกิดผลต่างๆ ตามหลักอิทัปปิจจยตาที่เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกันมาอย่างเป็นเหตุและผล

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครคัมภีร์นั้น พบว่ามี 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยภายนอก และ 2) ปัจจัยภายใน รายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอก ได้แก่ อาหารที่เป็นสิ่งเร้าภายนอก อันมีอยู่ตามสภาพแวดล้อมอันเป็นบริบทแห่งธรรมชาติ และความแตกต่างทางเพศของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม โดยเริ่มแรกโลกและจักรวาลมีลักษณะบริสุทธิ์ สิ่งแวดล้อมมีสภาพเป็นธรรมชาติ (State of Nature) กลิ่นสีของจันดรินได้เป็นสิ่งเร้าภายนอกที่กระตุ้นให้มนุษย์แสดงตัวตนที่แท้จริงออกมา มนุษย์ทนต่อสิ่งเร้าคือจันดรินไม่ได้ จึงทำให้มนุษย์ต้องสนองตอบต่อการบ่งการของอำนาจฝ่ายต่ำที่แทรกซึมอยู่หรือฝังอยู่ภายในจิตด้วยการลุ่มหลงจันดรินนั้น สุดท้ายติดใจในรสจันดรินนั้น และได้ทานจันดรินนั้นเป็นอาหาร จันดรินเป็นอาหารหยาบจึงได้ส่งผลให้ร่างกายที่เคยโปร่งแสงหยาบไปด้วย สิ่งที่เป็นทิพย์ก็หายไป อับแสง ที่เคยเหาะได้ก็เหาะไม่ได้แล้ว ด้วยสภาวะความเป็นทิพย์ได้หมดไป ร่างกายก็หยาบอับแสง เหาะไปไหนต่อไหนไม่ได้อีกแล้ว จึงจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันมีลักษณะเป็นสังคม เป็นสังคมที่เปลี่ยนแปลงจากสังคมทิพย์มาเป็นสังคมลงมือทำ แม้ว่าอาหารจะยังเกิดขึ้นให้อยู่ตามธรรมชาติ แต่ต้องลงมือไปเก็บเกี่ยวและออกกำลังงาน ปัจจัยเลี้ยงชีพขั้นพื้นฐานคืออาหารนั้นยังเป็นส่วนกลางและมีความอุดมสมบูรณ์ไม่ขาดแคลน ยังไม่มีความจำเป็นต้องสะสม ทรัพย์สินส่วนบุคคลก็ยังไม่ มีทรัพยากรที่มีอยู่จึงยังเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม ยังมีความดีพร้อม แต่มนุษย์เหล่านั้นต้องสูญเสียความดีไป เมื่อมีความแตกต่างกันเกิดขึ้นด้านผิวพรรณอันมีสาเหตุมาจากการทานอาหารที่ต่างกัน ความแตกต่างกันนั้นเป็นเหตุแห่งการอ้างว่าใครดีกว่าใครเกิดการยกตนข่มท่าน อกุศลกรรมเกิดขึ้นในกาย วาจา และใจ มีมานะทิฎฐิ ดุหมั่นเหยียดหยามกัน การที่มนุษย์ได้แสดงพฤติกรรมเหยียดสีผิวกันนั้น ก็เป็นการดุหมั่นเหยียดหยามอาหารไปโดยปริยาย ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจคืออาหารในสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ เปลี่ยนจากจันดรินไปเป็นสะเก็ดดิน จากสะเก็ดดินไปเป็นเครื่องดิน จากเครื่องดินไปเป็นข้าวสาลี การเปลี่ยนแปลงทุกครั้ง อาหารก็จะหยาบขึ้นเรื่อยๆ และที่สำคัญอาหารนี้จะส่งผลต่อความหยาบของร่างกายรวมถึงจิตใจด้วย อาหารคือข้าวสาลีเป็นเหตุให้เกิดความแตกต่างทางเพศแยกออกเป็นเพศชายและเพศหญิงที่ชัดเจน ความแตกต่างทางเพศนำไปสู่การเพ่งมองในสิ่งที่ตนไม่มีระหว่างทั้ง 2 เพศ ก่อให้เกิดการเสพเมถุนธรรม จนติดในรสกาม หมกหมุ่นในเมถุนธรรมจนลืมวันเวลา ทำให้เกียจคร้าน นำไปสู่การสะสมอาหาร พฤติกรรมการเห็นแก่ตัวได้แสดงตัวออกมาอย่างเต็มรูปแบบ อันเป็นเหตุนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ เป็นลูกโซ่โยงใยกันไป ดังนั้น จึงพบว่า สิ่งเร้าภายนอกในบริบททางสังคมอันเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติได้แก่อาหารที่เป็นปัจจัยภายนอกได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเริ่มตั้งแต่ผิวพรรณ

ของผู้ทานอันเป็นเหตุให้เกิดการเหยียดสีผิวกัน จนสุดท้ายก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงแปลงทางสังคมด้านเศรษฐกิจ คืออาหารอย่างชัดเจน กล่าวคืออาหารเกิดขึ้นใหม่แทนที่อาหารเดิม อาหารกับกายภาพจึงมีความสัมพันธ์กัน และเป็นปัจจัยส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด

2. ปัจจัยภายใน คือ อวิชชาที่แทรกซึมอยู่ในจิตของมนุษย์ โดยอวิชชานี้มีคุณสมบัติปิดกั้นความจริงแท้ตามธรรมชาติ ในยามจิตอ่อนแออวิชชาจะได้ช่อง เมื่อตัวความไม่รู้ความจริงแท้ได้ช่องจะปรากฏตัวขึ้นในรูปของความอยากที่เรียกว่า “ตัณหา” ไม่ว่าจะเป็นความอยากในกลิ่น (คันธตัณหา) ทนต่อกลิ่นหอมเย้ายวนของจวนดินไม้ได้ ความอยากในรส (รสตัณหา) อยากลิ้มอยากลองรสของจวนดินนั้น ความอยากในรูป (รูปตัณหา) หลงใหลในรูปที่ตนเห็นอยากในโณภูมัพพะ (ความรู้สึทางกายสัมผัส) เกิดการเสพคือการทานจวนดินลงไป เป็นเหตุให้กายหยาบ อับแสง ไปเองในอากาศไม่ได้ จึงจำเป็นต้องอยู่กับที่และอยู่รวมกันเป็นสังคม มีจวนดินเป็นอาหาร เกิดเป็นวิถีใหม่ในการดำรงชีพ

ปัจจัยภายในที่เป็นตัวจิตนั้นสามารถฝึกหัดขัดเกลาและพัฒนาเพื่อให้ปรสติดคือกิเลสอ่อนกำลังลงและหมดสิ้นไปได้ ซึ่งจะต่างจากปัจจัยภายนอกที่ควบคุมยากและไม่เป็นไปตามอำนาจแห่งเรา ถึงอย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าปัจจัยภายในกับภายนอกไม่รวมมือกัน ซึ่งพบว่าช่วงระยะแรกๆ อาหารคือเศรษฐกิจเป็นของส่วนกลาง ไม่เป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ใด ไปเอาเข้า เที่ยง เย็น ก็ได้เข้า เที่ยง เย็น ไม่มีใครสะสมอาหาร จึงไม่มีการขาดแคลน ต่อมาเกิดการสะสมเอาส่วนเกิน เกิดความอยากที่เกินพอดี เรียกว่าความโลภ ความอยากก็ดี (ตัณหา) ความโลภก็ดี (โลภะ) ได้เป็นเหตุให้เกิดความเห็นแก่ตัว ความเกียจคร้าน การสะสมกักตุนอาหารส่วนเกิน พร้อมกันนั้นมนุษย์ก็เลียนแบบกัน เห็นคนอื่นทำ เราก็กทำตาม เมื่อกักตุนอาหารส่วนเกินมากๆ เป็นเหตุให้เกิดความขาดแคลน เมื่อขาดแคลน สังคมก็เดือดร้อน เพราะจะมีคนที่ไม่ได้อาหาร ทำให้เกิดความเดือดร้อน วุ่นวาย ทำให้ต้องประชุมและแบ่งเขตอาหารกัน การปันเขตแดนจึงเกิดขึ้น แม้กระนั้นก็ยังมีความขัดแย้งกันอยู่ ความไม่รู้จักพอในสิ่งที่ตนมี ก็ทำให้เกิดการลักขโมย จนเป็นเหตุให้สังคมปั่นป่วนระส่ำระสาย ผู้อาวุโสได้เชิญสมาชิกมาประชุมกันเพื่อทบทวนเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา การหารือได้เกิดความพอใจในข้อตกลงร่วมกัน โดยมีข้อตกลงร่วมกันในการที่จะหาคนที่มีความรู้ปรำปรองหน้าตาบุคลิกภาพที่ดี น่าเชื่อถือ น่ายำเกรง เป็นตัวแทนมาทำหน้าที่จัดปัดเป่าความระส่ำระสายในสังคมนั้น จึงมีผู้ปกครองโดยให้อำนาจแก่ผู้ปกครองนั้นสามารถที่จะลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นต้นเหตุแห่งความระส่ำระสายนั้นได้ ผู้ที่ได้รับเลือกนี้มีฐานะเป็นหัวหน้าสังคม ได้รับมอบอำนาจจากมหาชนให้เป็นผู้ปกป้องคุ้มครองชีวิต และทรัพย์สินของมหาชน เป็นผู้ตัดสินในกรณีที่มีความขัดแย้งในสังคม หน้าที่หลักที่สำคัญที่สุด คือ การลงโทษผู้กระทำความผิด เป็นตำแหน่งมหาชนสมมติขึ้น จึงเรียกชนกลุ่มนี้ว่า “มหาชนสมมติ” และชนกลุ่มนี้ก็ต้องทำให้มหาชนพึงพอใจ จึงได้เรียกว่า “ราชา” เป็นที่รวมใจของมหาชน และได้ชื่อว่า “กษัตริย์” เพราะเป็นผู้ตัดสินแบ่งปันข้อพิพาทที่เกิดจากการทะเลาะกันเรื่องพืชผลการเกษตร ต่อมาเมื่อมีงานมากขึ้นก็ได้มีการแบ่งหน้าที่กันเพื่อช่วยกันทำงาน จึงได้เกิดมีระบอบวรรณะขึ้น ดังนั้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในอัครคณสูตรนั้นอันเป็นปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในดังกล่าวมา

ผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามตำนานที่ปรากฏในอัครคณสูตร ทำให้ได้พบแนวทางในการแก้ปัญหาทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรนั้นก็คือ 1) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในสังคม คนที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ต้องประชุมกัน หารือกัน หรือพูดคุยกันเพื่อแสวงหาแนวทางร่วมกันในการแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมของตน 2) ต้องสร้างหลักเกณฑ์บางอย่างที่เป็นข้อตกลงร่วมกันเพื่อเป็นหลักปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดความผาสุกในการอยู่ร่วมกันในสังคม และ 3) หลักศีลธรรมจรรยาที่ไม่ได้ตกลงกันไว้ตามข้อ 2 ทุกคนต้องตระหนักรู้และปฏิบัติด้วยความรู้สำนึกว่าถ้าละเลยไม่ตั้งตนอยู่ในหลักศีลธรรมจรรยาแล้ว ผลที่เกิดขึ้นนอกจากจะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตนแล้วยังจะส่งผลกระทบต่อคนอื่นหรือสังคมรอบข้างอีกด้วย

หลักการแก้ปัญหาทางสังคมที่ชนชาวอัครัญสูตรได้ใช้แก้ปัญหาแล้วนั้น นับว่าได้ผลดีเยี่ยมทำให้สังคมขณะนั้นเกิดความสงบสุข และพบว่าในเวลาต่อมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะรู้หรือไม่รู้ก็ตามกับเรื่องราวที่ปรากฏในอัครัญสูตรนั้น สังคมมนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้ทุกครั้งที่มมีปัญหาทางสังคมในทุกระดับชั้นการแก้ปัญหา นั้นสุดท้ายได้จบลงด้วยการพูดคุยกัน และตกลงกันสร้างกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันขึ้นมาที่อาจเรียกชื่อต่างๆ กันไป เช่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย เป็นต้น รวมไปถึงการตกลงกันในเรื่องให้มีตัวแทนให้การทำหน้าที่ดูแลสังคมแทนคนส่วนใหญ่ ซึ่งเห็นได้ว่าสังคมโลกปัจจุบันได้ให้การยอมรับการปกครองในลักษณะดังกล่าวนี้ที่เรียกว่า “การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทน” (representative democracy) ถึงอย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่สังคมปัจจุบันยังย่อหย่อนอยู่คือหลักศีลธรรมจรรยาที่ทุกคนต้องตระหนักรู้และให้ความสำคัญในการปฏิบัติอยู่เสมอ อันเนื่องจากหลักศีลธรรมจรรยานั้น แม้จะไม่ได้บังคับให้คนหนึ่งผู้ใดต้องปฏิบัติโดยตรงก็ตาม แต่นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นมนุษย์ทั้งในแง่ของปัจเจกชนหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมในทุกยุคสมัยร่วมไปถึงสภาพสังคมปัจจุบันด้วย แนวทางการแก้ปัญหาสภาพสังคมที่ปรากฏในอัครัญสูตรนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสภาพสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดีและต้องนำมาใช้แก้ปัญหาทั้ง 3 ข้ออย่างมีคุณภาพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครัญสูตร พบว่าอาหารนั้นมีผลต่อร่างกาย มีผลต่อผิวพรรณ การดำเนินชีวิตพรณของกันและกันก็เท่ากับดำเนินอาหารที่ทานเข้าไปนั้น ความเป็นคนที่มีผิวพรรณที่งดงามเป็นเหตุให้มีมานะทิฐิ แบ่งแยกเราแยกเขา หยิงยโส ยกตนข่มท่าน ทั้งๆ ที่ทุกคนก็ทานอาหารเหมือนกัน แม้จะมีผิวพรรณที่ต่างกันก็ไม่เป็นเหตุที่จะมาถือมานะทิฐิยกตนข่มท่านเช่นนั้น อีกนัยหนึ่งพบว่าอาหารที่มนุษย์ทานเข้าไปนั้นมีผลต่อทัศนคติและมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมา ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ว่าอาหารจะหายไปสักกี่ครั้งก็หนก็จะมีอาหารอีกประเภทหนึ่งมาชดเชยเสมอ แต่การชดเชยนั้นคุณภาพอาหารอาจจะลดหลั่นลงมาจากเดิมทุกครั้งไป แสดงว่าสัตว์เหล่านั้นมีบุญเก่าอยู่มาก ถึงอย่างไรก็ตามแต่ก็เหมือนนับถอยหลังคือบุญจะน้อยลงไปเรื่อยๆ และอาหารจะหายาบลไปเรื่อยๆ

อาหารเท่ากับเศรษฐกิจ ทุกครั้งที่มีการทะเลาะกันเรื่องผิวพรรณเหยียดสีผิวกันด้วยมานะทิฐิ อาหารที่กินอยู่ ก็จะหายไป ขณะเดียวกันอาหารที่ตื้นน้อยกว่าเดิมก็จะเกิดขึ้นมาแทนที่ ก็เท่ากับว่าทุกครั้งที่มีสัตว์ทะเลาะกันก็จะทำให้เศรษฐกิจตกต่ำแย่ลงไปเรื่อยๆ ตามลำดับ โดยเฉพาะการทะเลาะแบ่งแยกเป็นเขาเป็นเรา เป็นพรรคเป็นพวก นั้นพวกเขานี้พวกเรา สภาพสังคมของสัตว์ทั้งหลายดังที่กล่าวมาจะพบว่า “เศรษฐกิจจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับที่อยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามซึ่งกันและกัน เพราะมนุษยชาติมีต้นกำเนิดเหมือนกันมีความเท่าเทียมกัน” การดำเนินดีเดียวกันเพียงเพราะรูปร่างหน้าตาอันเป็นรูปธรรม หาได้เป็นสาระสำคัญในการอยู่ร่วมกันไม่ จึงไปสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน” ถึงแม้กระนั้นมนุษย์ก็พยายามที่จะข่มกันและกัน

นอกเหนือจากนั้นยังพบว่าอาหารคือข้าวสาสน์นั้นยังเป็นอาหารที่ไปกระตุ้นให้เพศชายเพศหญิงเกิดความสนใจกัน เพ่งดูกันและกันอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนจนทำให้เกิดความรู้สึกกำหนดขึ้น เกิดความเร้าร้อนในกายในจิต กระสับกระส่าย จนเป็นเหตุให้สัตว์เหล่านั้นต้องเสพเมถุนธรรมกัน อาการเช่นนี้เบื้องต้นเกิดขึ้นเพียงบางคนเท่านั้น แต่เมื่อสัตว์อื่นเห็นเข้าต่างก็ตกใจเมื่อเห็นสัตว์บางพวกกำลังเสพเมถุนธรรมอยู่ จึงขว้างปาสิ่งของใส่พร้อมทั้งกล่าวคำสาปแช่งและด่าด้วยถ้อยคำต่างๆ นานา แม้ว่าช่วงระยะแรกการเสพเมถุนธรรมไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมก็ตาม แต่ด้วยอำนาจแห่งรศกามที่เกิดจากการเสพเมถุนธรรมทำให้คนลุ่มหลง

หมกมุ่นและเกิดความเกียจคร้าน สุดท้ายก็หาทางออกด้วยการสะสมอาหาร การสะสมอาหารนั้นเมื่อได้ทำแล้ว ก็ได้สะสมมากยิ่งขึ้นไปอีก ยิ่งสะสมได้นานวันเท่าไรก็ยิ่งทำให้ความเกียจคร้านพอกพูนมากขึ้นเท่านั้น พฤติกรรมเช่นนี้เป็นเหตุให้เศรษฐกิจไม่ปกติ ข้าวสาละเกิดขึ้นเป็นหย่อมๆ มีความพร้อมเกิดขึ้นไม่ดีเหมือนดังเดิม การที่ข้าวสาละเกิดขึ้นเป็นหย่อมๆ นั้น ทำให้การเก็บเกี่ยวของสัตว์ทั้งหลายเกิดปัญหา สัตว์ที่มาเก็บเกี่ยวก่อนก็ได้ก่อน ส่วนสัตว์ที่มาทีหลังก็จะไม่ได้ ทำให้เกิดความเดือดร้อน เป็นเหตุให้มีการต้องประชุมกันเพื่อปักปันเขตแดนแบ่งพื้นที่เก็บเกี่ยวข้าวสาละ ด้วยปรารถนาเหตุพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมนั้นว่าประพฤติดาปอกุศลธรรมเรื่อยมาจนมาถึงบัดนี้ เราจึงจำเป็นต้องแก้ปัญหาแบบนี้ จากการสังเกตพบว่าการปักปันเขตแดนอาหารหรือเศรษฐกิจนั้นได้เกิดขึ้นตั้งแต่บัดนั้น

แนวทางในการแก้ปัญหาที่ปรากฏอยู่ในอัครคัมภีร์และสามารถนำแนวทางนั้นไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาสภาพสังคมปัจจุบันนี้ได้แก่ 1) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น คนในสังคมที่ปัญหาเกิดขึ้นนั้นต้องหันหน้าเข้าหากัน หรือกันเพื่อแสวงหาทางออก 2) คนในสังคมต้องสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ข้อตกลงดังกล่าวนี้รวมไปถึงรูปแบบการปกครองของสังคมนั้นๆ ด้วย และ 3) หลักศีลธรรมจรรยาที่ไม่ได้เกิดจากการตกลงกันตามข้อ 2 แต่ทุกคนต้องตระหนักและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกของสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวិเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ปรากฏในอัครคัมภีร์ โดยใช้กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ตามหลักอริยสัจ 4 อันเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ด้วยการมองย้อนกลับจากผลไปหาเหตุ ทำให้พบปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักๆ 2 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่ (1) ปัจจัยภายนอก และ (2) ปัจจัยภายใน ซึ่งมีรายละเอียดการอภิปรายผล ดังนี้

1. ปัจจัยภายนอก อันเป็นสิ่งเร้าที่ปรากฏอยู่ในบริบทของสังคมที่อาจเรียกว่าสิ่งแวดล้อม สิ่งเร้าภายนอกที่ปรากฏชัดมาก คือ “อาหาร” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ด้วยว่าอาหารนั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมาก เป็นเครื่องกระตุ้นความกำหนด เป็นช่องทางให้เกิดตัณหา อาหารจึงเป็นสิ่งเร้าภายนอกที่สำคัญมาก สิ่งเร้าภายนอกในที่นี้หมายถึงคือ รูป เสียง กลิ่น รส และ โผฏฐัพพะ เป็นเบญจกามคุณ และอายตนะภายนอกที่สำคัญ อันเป็นบ่อเกิดแห่งราคะความกำหนด สอดคล้องกับ ปุตตมังสสูตร (Thai Tipitaka: 16/240/108) ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงอาหาร 4 อย่าง ได้แก่ (1) กวฬิงการาหาร อาหารคือคำข้าวเป็นอาหารสามัญที่กลืนกินดูดซึมเข้าไป หล่อเลี้ยงร่างกาย เมื่อกำหนดรู้กฬิงการาหารได้แล้วก็ป็นอันกำหนดรู้ราคะที่เกิดจากเบญจกามคุณได้ด้วย (2) ผัสสาหาร อาหารคือผัสสะ ได้แก่ การบรรจบแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ เป็นปัจจัยให้เกิดเวทนา พร้อมทั้งเจตสิกทั้งหลายที่จะเกิดตามมา เมื่อกำหนดรู้ผัสสาหารได้แล้วก็ป็นอันกำหนดรู้เวทนา 3 ได้ด้วย (3) มโนสัญเจตนาหาร อาหารคือมโนสัญเจตนา ได้แก่ ความจงใจ เป็นปัจจัยแห่งการทำ พุทฺธิจิต ซึ่งเรียกว่ากรรม เป็นตัวชักนำมาซึ่งภพ คือ ให้เกิดปฏิสนธิในภพทั้งหลาย เมื่อกำหนดรู้มโนสัญเจตนาหารได้แล้วก็ป็นอันกำหนดรู้ตัณหา 3 ได้ด้วย และ (4) วิญญาณาหาร อาหารคือวิญญาณ ได้แก่ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป เมื่อกำหนดรู้วิญญาณาหารได้แล้วก็ป็นอันกำหนดรู้นามรูปได้ด้วย (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2008) จะพบว่ามนุษย์ทนต่อสิ่งเร้าภายนอกไม่ได้ ความเปลี่ยนแปลงของชีวิตจึงเกิดขึ้น วิธีการดำรงชีพใหม่ก็เกิดขึ้นมีการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม กลายเป็นสังคมที่เปลี่ยนแปลงมาจากสังคมเดิม โดยสัตว์จากอาภัสสรพรหม ได้มีสภาพหยาบจากที่เคยโปร่งแสง และ

จากที่สามารถเหาะไปไหนต่อไหนได้ตั้งใจปรารถนา ก็กลับทำอย่างเดิมไม่ได้แล้ว ต้องอยู่กับที่บนพื้นโลกใหม่ที่กำลังเจริญขึ้นจนเกิดเป็นมนุษย์คนแรกกลุ่มแรกที่อยู่บนโลกใหม่ใบนี้

อาหารเป็นปัจจัยภายนอกที่จำเป็นสำหรับมนุษย์หลังยุคทิพย์ เนื่องด้วยกายภาพของมนุษย์หลังยุคทิพย์เป็นกายภาพที่เปลี่ยนไปจากเดิม และที่สำคัญคือมนุษย์ไม่อาจจะกลับไปใช้ชีวิตทิพย์เหมือนดังเดิมได้อีกจนกว่าจะหมดอายุขัย อาหารจึงผูกขาดความจำเป็นสำหรับมนุษย์ มนุษย์จะต้องบริโภคอาหารเพื่อยังชีพให้ดำรงอยู่ในสภาพที่เรียกว่ามีชีวิตเพื่อจะได้ทำอย่างอื่นต่อไป สอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's hierarchy of needs) ที่ได้นำเสนอในปี ค.ศ. 1943 ปรากฏในรายงานเรื่อง “A Theory of Human Motivation” โดยทฤษฎีนี้ ได้นำเสนอว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาโดยธรรมชาติแล้วมีความพร้อมที่จะทำสิ่งที่ดี หากเขาได้รับความต้องการตามลำดับ ซึ่งแสดงไว้ในรูปของฐานพีระมิด โดยความต้องการลำดับแรกจะมีมากที่สุดเป็นความต้องการพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนขาดไม่ได้ ไปจนถึงความต้องการสูงสุดในบันไดขั้นที่ 5 โดยความต้องการขั้นแรกที่สำคัญที่สุดคืออาหารอันเป็นความต้องการด้านร่างกายหรือด้านกายภาพ (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและพึงต้องการเพื่อการดำรงชีวิตให้อยู่รอด หากมนุษย์ไม่ได้รับอย่างเพียงพอก็จะส่งผลต่อคุณภาพของร่างกายตลอดจนประสิทธิภาพของการทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ยาก ยกตัวอย่างบางประเทศในทวีปแอฟริกาที่เกิดภาวะทุพภิกขภัย ขาดแคลนอาหารเนื่องจากเกิดความขัดแย้งและสงครามกลางเมือง พลเมืองไม่ได้รับความต้องการด้านอาหารอย่างเพียงพอจึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมในทุกด้าน (Maslow, 1970)

เมื่อมนุษย์มีวิถีชีวิตใหม่ที่เปลี่ยนไปจากการดำรงชีพด้วยอาหารทิพย์ มาเป็นการดำรงชีพด้วยอาหารหยาบ อาหารจึงเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญ อาหารจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานจำเป็นที่มนุษย์ขาดไม่ได้ แต่มีทั้งคุณและโทษ ขณะที่อาหารก็มีทั้งคุณและโทษตามนัยที่กล่าวมาแล้ว มนุษย์จึงควรตระหนักหรือกำหนดรู้ในคุณและโทษนั้น เพื่อควบคุมทิศทางอันเป็นผลกระทบเชิงลบที่จะเกิดจากอาหารในการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การแก่งแย่งอาหารกัน การเอารัดเอาเปรียบกันในเรื่องราคาหรือการกักตุน เป็นต้น ด้วยเหตุนั้น มนุษย์จึงควรสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้น เพื่อไม่เกิดปัญหาดังกล่าวนั้น สอดคล้องกับแนวคิด เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งเป็นชุดเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกที่ได้รับการรับรองจาก 193 ประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 (2015) กระบวนการได้มาของการพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 ได้มีการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations Conference on Sustainable Development: UNCS D) ณ กรุงริโอ เดอจาไนโร ประเทศบราซิล ได้ข้อสรุปเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน 17 ข้อ โดยกำหนดความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) นั้น เป็นเป้าหมายที่ 2 ใน 17 เป้าหมาย ได้แก่ การขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (Zero Hunger) ความมั่นคงทางอาหารอันหมายถึงมีอาหารที่มีคุณภาพ มีคุณค่าทางโภชนาการทั้งในทางกายภาพและเศรษฐกิจ และปลอดภัย สามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีในปริมาณที่เพียงพอ ที่ทุกคน ในทุกฐานะสามารถเข้าถึงได้ตามความต้องการบริโภคในทุกเมื่อ ไม่ว่าจะเผชิญกับภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจหรือสภาพภูมิอากาศหรือไม่ (United Nations, 2016)

สำหรับไทย ก็ได้มีการนิยามความมั่นคงทางอาหารไว้อย่างเป็นทางการและสอดคล้องกับค่านิยมดังที่กล่าวไว้ข้างต้นด้วย โดยบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. 2551 (National Food Board Act, 2008) ว่าหมายถึง

“การเข้าถึงอาหารที่มีอย่างเพียงพอสำหรับการบริโภคของประชาชนในประเทศ อาหารมีความปลอดภัยและมีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสมตามความต้องการตามวัย เพื่อการมีสุขภาพที่ดี รวมทั้งการมีระบบการผลิตที่เกื้อหนุน รักษาความสมดุลของระบบนิเวศและความคงอยู่ของฐานทรัพยากรอาหารทางธรรมชาติของประเทศ ทั้งในภาวะปกติหรือเกิดภัยพิบัติ สาธารณภัย หรือการก่อการร้ายอันเกี่ยวเนื่องจากอาหาร”

จากที่ได้อภิปรายมาจะพบว่าหลังจากยุคมนุษย์ทิพย์เป็นต้นมา อาหารหายากที่เป็นปัจจัยภายนอกได้กลายเป็นปัจจัยพื้นฐานในการหล่อเลี้ยงชีพที่สำคัญของมนุษย์แบบขาดไม่ได้ และอาหารนั้นก็ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากมายทั้งต่อกายภาพของผู้บริโภคเองและต่อสังคมส่วนรวมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

2. ปัจจัยภายใน คือ อวิชชาที่แทรกซึมอยู่ในจิตของมนุษย์ ในยามที่จิตอ่อนแอความไม่รู้ความจริงแท้ตามธรรมชาติคืออวิชชาจะเข้าครอบงำและบ่งการให้มนุษย์กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้เป็นตามอำนาจตน ซึ่งอำนาจของอวิชชาเป็นอำนาจฝ่ายต่ำ เมื่อมนุษย์กระทำการหนึ่งการใดไปตามอำนาจแห่งอวิชชา ผลของการกระทำนั้นย่อมจะยังความเห็นแก่ตัว ความขัดแย้ง ความยุ่งเหยิง และความทุกข์มาสู่สังคมมนุษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Wisatchana Warapanyo (2007) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง อวิชชาในพระสูตรตันตปิฎกที่มีผลต่อปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย พบว่าอวิชชาในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎกคือความไม่รู้หรือสงสัย 4 ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงสภาวะของกิเลสที่มีการเกิดดับไปพร้อมกับจิตเท่านั้น แต่อวิชชายังมีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์ในฐานะที่เป็นบ่อเกิดแห่งปัญหาและเป็นที่มาของความทุกข์ และพบว่าความไม่รู้เหตุปัจจัยตามหลักปัจจุสมุปบาทเป็นจุดเริ่มต้นของอวิชชาหรือจุดเริ่มต้นของปัญหาที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งปัญหาเหล่านั้นแต่ละปัญหามีความสัมพันธ์กันกล่าวคือปัญหาหนึ่งอาจเป็นสาเหตุของอีกปัญหาหนึ่ง ขณะที่ปัญหาหนึ่งเป็นผลกระทบจากปัญหาหนึ่ง พร้อมกันนั้นในงานวิจัยยังได้ค้นพบแนวทางในแก้ปัญหาตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเน้นไปที่การแก้ปัญหาที่เจตคติเป็นสำคัญ เพราะว่าทุกข์หรือปัญหาทั้งหลายเกิดจากจากพฤติกรรม การกระทำของบุคคลอันอาศัยอวิชชาคือความไม่รู้เป็นรากฐาน ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคนและสังคมโดยรวม ซึ่งมนุษย์อาศัยกันอยู่เป็นสังคมและสังคมก็ได้มีวิวัฒนาการมาจากการกระทำของมนุษย์ สุดท้ายในงานวิจัยก็ได้สรุปว่าการประพฤติปฏิบัติส่วนตัวของแต่ละคนมิใช่เป็นสิ่งที่กำหนดชะตาชีวิตของบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบที่บุคคลจะพึงได้รับจากระบบต่างๆ ในสังคม เช่น ระบบการเศรษฐกิจ ระบบการเมือง ระบบราชการ การได้เปรียบเสียเปรียบ เป็นต้น

การศึกษาเนื้อหาในอรรถกถาสูตรนั้น ทำให้พบว่าอวิชชาความไม่รู้นั้น ได้แทรกซึมอยู่ในจิตของมนุษย์ตราบเท่าที่มนุษย์ยังไม่ได้ขัดเกลากิจใจตนหลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายได้ มิใช่เพียงมีตอนที่พระพุทธศาสนาอุบัติ และก็เป็นเหตุแห่งความทุกข์ของชีวิตและความเปลี่ยนแปลงของสังคมเรื่อยมา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Phramaha Chaluy Singgam (2003) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เรื่องอวิชชาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า แนวคิดเรื่องอวิชชาในปรัชญาตะวันออก มีมาก่อนพระพุทธศาสนา โดยมีฐานความคิดอยู่ที่การค้นหาสาเหตุแห่งทุกข์ของมนุษย์ ซึ่งนักปรัชญาอินเดียส่วนใหญ่เห็นร่วมกันว่าที่มนุษย์ประสบความทุกข์ในชีวิต เพราะไม่รู้ ไม่เข้าใจเรื่องเทพเจ้าผู้สูงสุด ไม่รู้สิ่งที่เป็นมาตา ไม่รู้เรื่องกฎแห่งกรรม และไม่รู้ระบบการปฏิบัติของชีวิตที่ถูกต้อง โดยการไม่รู้ที่ทำให้หลงผิดนี้เรียกว่า อวิชชา หรือ อวิชชา สืบเนื่องจากค้นพบว่า อวิชชาเป็นสาเหตุทำให้ชีวิตเป็นทุกข์ และก็พบว่าความทุกข์ที่เกิดจากอวิชชา จะสามารถกำจัดให้หมดสิ้นไปได้ ด้วยการอบรมฝึกฝนพัฒนาตน

ตามหลักอริยมรรคหรือไตรสิกขา คือ ผีกลั่นอบรมตนด้วยศีล พัฒนาจิตใจด้วยการบำเพ็ญสมาธิ และพัฒนาปัญญาให้สมบูรณ์ด้วยการปฏิบัติวิปัสสนา

จากที่ได้อภิปรายมา จะพบว่าอวิชชาเป็นปัจจัยภายในที่สามารถจัดได้ด้วยการฝึกหัดขัดเกลาจิต บำเพ็ญสมาธิ เจริญภาวนาจนพัฒนาปัญญาไปสู่ความดีงามอันสูงสุด ระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายในดังที่กล่าวมาได้อิงอาศัยกันและกันก่อให้เกิดเป็นมนุษยโลกที่ไม่สมบูรณ์ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งต่อตัวมนุษย์เองและสังคมที่มนุษย์ดำรงชีพอยู่อย่างทรงอิทธิพล

แนวทางในการแก้ปัญหาทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในพระสูตรนั้นพบว่า 1) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในสังคมคนที่อยู่ในสังคมนั้นๆ ต้องหันหน้าเข้าหากัน ประชุมกันหารือกัน หรือพูดคุยกัน 2) ต้องสร้างหลักเกณฑ์บางอย่างที่เป็นข้อตกลงร่วมกันเพื่อเป็นหลักปฏิบัติที่จะก่อให้เกิดความผาสุกในการอยู่ร่วมกันในสังคม และ 3) หลักศีลธรรมจรรยาที่ไม่ได้ตกลงกันได้ตามข้อ 2 ทุกคนต้องตระหนักรู้และปฏิบัติอย่างไม่ละเลย หลักการแก้ปัญหาทางสังคมที่ชนชาวอัครัญสูตรได้ใช้แก้ปัญหาแล้วดังกล่าวมานั้น นับว่าได้ผลดีเยี่ยมทำให้สังคมขณะนั้นเกิดความสงบสุข และพบว่าในเวลาต่อมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันไม่ว่าจะรู้หรือไม่รู้ก็ตามกับเรื่องราวที่ปรากฏในอัครัญสูตรนั้น สังคมมนุษย์ทั้งหลายในโลกนี้ทุกครั้งที่มีความปัญหาทางสังคมในทุกระดับชั้นการแก้ปัญหานั้นสุดท้ายได้จบลงด้วยการพูดคุยกัน และตกลงกันสร้างกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันขึ้นมาที่อาจเรียกชื่อต่างๆ กันไป เช่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย เป็นต้น รวมไปถึงการตกลงกันในเรื่องการมีตัวแทนให้การทำหน้าที่ดูแลสังคมแทนคนส่วนใหญ่ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าสังคมโลกปัจจุบันได้ให้การยอมรับการปกครองในลักษณะดังกล่าวนี้ที่เรียกว่า “การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทน” (representative democracy) ถึงอย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่สังคมปัจจุบันยังย่อหย่อนอยู่คือหลักศีลธรรมจรรยาที่ทุกคนต้องตระหนักรู้และให้ความสำคัญในการปฏิบัติอยู่เสมอ อันเนื่องจากหลักศีลธรรมจรรยานั้น แม้จะไม่ได้บังคับให้ผู้นั้นผู้ใดต้องปฏิบัติโดยตรงก็ตาม แต่นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นมนุษย์ทั้งในแง่ของปัจเจกชนหรือการอยู่ร่วมกันในสังคมในทุกยุคสมัยร่วมไปถึงสภาพสังคมปัจจุบันด้วย แนวทางการแก้ปัญหาสภาพสังคมที่ปรากฏในอัครัญสูตรนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสภาพสังคมปัจจุบันได้เป็นอย่างดีและต้องนำมาใช้แก้ปัญหาทั้ง 3 ข้ออย่างมีดุลยภาพ

สรุป

อาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญสำหรับมนุษย์ ในอัครัญสูตรนั้น พบว่าอาหารเป็นปัจจัยภายนอกที่เป็นต้นเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพ เพศสภาพของมนุษย์ และเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด อันเนื่องมาจากอาหารเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นของมนุษย์ที่ขาดไม่ได้สามารถที่จะเป็นต้นเหตุให้เกิดปรากฏการณ์เชิงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ตลอดเวลา ขณะที่ปัจจัยภายในคืออวิชชาซึ่งแทรกซึมอยู่ในรูปของอกุศลธรรมภายในจิตของมนุษย์อันเป็นกิเลสต้นเหตุ มานะ ทิณฐิ ได้พุ่งขึ้นมาจากภายในจิตของมนุษย์หลังจากได้พบสิ่งเร้าคืออาหารที่เป็นปัจจัยภายนอก อกุศลธรรมที่เป็นกิเลสต้นเหตุอันเป็นปัจจัยภายในได้แสดงครอบงำและบ่งการให้มนุษย์คิดทำไปตามอำนาจแห่งตน มนุษย์จึงได้แสดงท่าทีต่างๆ มีพฤติกรรมต่างๆ ที่เต็มไปด้วยความอยาก ความเห็นแก่ตัว เช่น อยากลิ้มอยากลอง เหยียดหยามกัน จากที่ไม่เคยทะเลาะกับใครก็ต้องชวนทะเลาะ จากที่ไม่เคยสะสมก็สะสม ตลอดถึงเกิดอาชญากรรม เป็นเหตุให้สังคมวุ่นวายอันเนื่องมาจากสมาชิกของสังคมเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว เอารอดเอาเปรียบ แก่งแย่งแข่งขัน เต็มไปด้วยความวุ่นวาย จนมนุษย์ต้องประชุมกันเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น มนุษย์ก็คิดหาวิธีที่จะหาผู้แทนตนในการแก้ปัญหาและบริหารจัดการสังคมที่อยู่นั้นให้มีสภาพที่น่าอยู่โดยปราศจากพฤติกรรมที่ไม่น่าพึงปรารถนา ก่อให้เกิดโครงสร้างทางสังคมขึ้นที่สมัยปัจจุบันเรียกว่า “รัฐ” หลังจากมีรัฐแล้ว แม้ว่าจะไม่สามารถกลับไปสู่

ความเป็นสังคมแบบธรรมชาติที่เต็มไปด้วยอิสรภาพและเสรีภาพแบบดั้งเดิมเหมือนเก่าก่อนได้ แต่อย่างน้อยก็ต้องการให้สังคมที่อยู่นั้นมีสภาพน่าอยู่ ไม่วุ่นวายไม่แก่งแย่ง มีความยุติธรรมและความเท่าเทียม นั่นคือสิ่งที่มนุษย์โหยหาตลอดตั้งแต่นั้นมา และพบว่าปัจจัยภายนอกคืออาหาร เป็นเพียงสิ่งตอบสนองปัจจัยภายในคืออวิชชาเท่านั้น ปัจจัยภายนอกคืออาหารจึงมีความสำคัญเป็นที่ 2 รองจากปัจจัยภายในคืออวิชชา ด้วยปัจจัยภายในคืออวิชชา นั้น トラบดีก็ตามที่สัตว์ทั้งหลายยังไม่ได้บรรลุคุณธรรมขั้นสูงอันเป็นสภาวะที่เรียกว่าพระนิพพานแล้ว สัตว์เหล่านั้นไม่ว่าจะไปจุติอยู่ในภพภูมิใดก็ตามก็ยังมิมีโอกาสจะกลับแพ้ต่ออวิชชาอันเป็นปัจจัยภายในเสมอ และถ้าปราศจากปัจจัยภายในคืออวิชชาแล้ว ปัจจัยภายนอกคืออาหารก็หาได้มีความสำคัญใดๆ ไม่ต่อมนุษย์ และแนวทางในการแก้ปัญหาที่ปรากฏอยู่ในอัครคัมภีร์สูตรนั้น สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาสภาพสังคมปัจจุบันได้ ได้แก่ 1) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในสังคม ทุกคนต้องหันหน้าเข้าหากัน หารื้อกัน และแสวงหาทางออกจากปัญหาร่วมกัน 2) ต้องสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน รวมไปถึงรูปแบบการปกครองของสังคมนั้นๆ ด้วย และ 3) หลักศีลธรรมจรรยาที่ไม่ได้เกิดจากการตกลงกันตามข้อ 2 แต่ทุกคนต้องตระหนักและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างผาสุก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า อาหารเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เพศสภาพ และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้เพราะอาหารอันเป็นสิ่งเร้าภายนอกที่สามารถกระตุ้นปัจจัยภายในคืออวิชชาที่แทรกซึมอยู่ในจิตให้แสดงตัวผ่านตัวตมหา และมานะทิฎฐิ โดยที่มีอาหารเป็นเครื่องตอบสนอง อาหารจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นและสำคัญของมนุษย์ตั้งแต่หลังมนุษย์ยุคทิพย์เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเรื่อยมาเช่นกัน ดังนั้น เพื่อให้สังคมมีทิศทางในการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปในทางบวกหรือเจริญขึ้น ทุกท่านควรให้ความร่วมมือในเรื่องการบริหารจัดการอาหารให้เกิดดุลยภาพต่อการดำรงชีพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ

2.1 ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกถึงการฝังตัวของอวิชชา ตมหา และมานะทิฎฐิในจิตใจของมนุษย์ก่อนการแสดงตัวออกมาหลังพบจันดินและจนสุดท้ายทนต่อการเฝ้าของจันดินไม่ไหว

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงลึกและกว้างในเรื่องพัฒนาการของอาหารมนุษย์ตั้งแต่มนุษย์ยุคทิพย์จนถึงปัจจุบันมีความเป็นมาอย่างไร มีผลกระทบที่เกิดจากอาหารอะไรบ้าง และ ทำไม่ถึงเป็นเช่นนั้น

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Maslow, A. (1970). *Human Needs Theory: Maslow's Hierarchy of Human Needs*. In R. F. Craven & C. J. Hirnle (Eds.), *Fundamental of Nursing: Human Health and Function*. (3rd ed.) Philadelphia: Lippincott.
- National Food Board Act, B.E. 2551. (2008). *Government Gazette*. Bangkok: Office.

- Phra Ratchaworamuni. (1984). *Buddhism and Modern Thai Society*. Bangkok: Komol Kiemthong Foundation.
- Phra Wichai Phonok. (2007). *The Impact of the Buddhist Concept of Avijja in Suttanta Pitaka on Problems and the Way to Problem-Solving in Thai Society*. (Master's Thesis). Graduate School, Dhonburi Rajabhat University. Bangkok.
- Phramaha Chaluay Singgam. (2003). *Analytical Study of Avijja in Theravada Buddhism*. Master's Thesis. Graduate school, Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Phraphromkunaporn (P. A. Payutto). (2008). *Buddhist Dictionary Vocabulary Version*. (11th ed.). Bangkok: SR Printing Mass Products.
- United Nations. (2016). *The Sustainable Development Goals Report 2016*. New York: United States.